

Районыштына 30-шо ийлаште лектын шогышо «Колхоз йўк» газетын нарынчалгыше страницылажым лостыклем. 1931 ий 10 январьыште Совет-влакын районысо кудымшо кантонный съездыштым вашке эртарымылан пӧлеклыме ончыл статья лудам: «Кантонный Советын съездше шке пашажым пӧтынъ фронтышто социализмын сенген толмыжо: районысо калык озанлыкын коллективизацияже, индустриализацияже да тулеч моло — жапыште тӱнгалеш. Кушмо неле пагытм эртен, район икымше вицияшын кумшо ийысе пла-

Колхоз кресаньык-влак ден пӧтынъ ончыл интеллигенций элна мучко сталинизм террорын чотак осалланмыжын лишем толмыжым шижыныт гынат, ег-влакын уш-акыллыштым шонымашке шуаш тыршен виягдаш кӱлын.

Районысо колхоз движений неле жапыште эртен. 1933 ийысе кушко игече пӧтынъ элын экономикыжым луштарен. Тидлан кӧра шурно шагал шочын, шужен илымаш шарлен. Калыкым пӧлынак кумылан ден шогаш да тудын уш-акылжым виягдаш кӱлын. Газет умылтарыме кугу пашам ыштышаш улмаш. Тыгай

влаклан раш ончыкта. Теве 1935 ий 15 январьыште лекше газетысе зирак информацийыште увертарыме: «Арын сельсоветысе «Куэ» промколхоз зий еда ултрак улагеш да культурныйрак лиеш. Тушто йошкар пусакем ыштеныт, радио уло. Тидым ужын, индеш шкет озанлык колхозыш пурен».

1931 ий 17 майысе газетеш ВКП(б) Морко кантком секретарь Айметовын отчетышым савыктыме. Тушеч коеш: тиде жаплан районысо 37 процент шкет озанлыкым колхозыш ушымо, а Шале сельсовет эн кугу (75 процент) результа-

рген умылтарымашым эрта-ренит. «Колхоз йўк» газет редактор С. А. Краснов «Бригада-влакым чумьраш» раш умылтарыме статья савыктен. Тидын дене пырля газет тунемдымылык да шагал тунеммым пытарыме сомылым кумдан ончыктен. «Бикбок» сатирический лук лектын шоген. Газетын икымше страницыштыжак Почет ден Намысле онга лиеденит. Тиде редакций пашаен-влакына ойыштым шуктен, почеш кодо колхозлашке да предприятыйлашке «Куштылго кавалерий» рейд-влак эрталгыныт.

ГАЗЕТ — ИЛЫШНАМ ТӱЗАТЫМЕ КОРНЫШТО

нжым темымашке куснен». Кажне номерыште огыл гынат, тунам шуаша политический, озанлык кампанийлан да шуктышаш моло кӱлешан проблемылан пӧлеклыме тема-влаклан ончыл статья-влак жапын-жапын савыкталтыныт. Нуно партийный публицистика шӱлышан лийыныт, пашалан кумылан ден, пайдале посна шонымаш да раш задачна шынден йонгалтыныт: «МАО-н 30-шо идалыкше — ленинский национальный политики м шуктымаш», «Массово-политический пашам саемден колташ», «ВКП(б) членыш пурташ сочувствоватлыше-влакым ямдылаш», «Мемнан йўкна — эн ўшанле-влаклан» да молат. Ончыл статья-влак колхоз движений, кулак-влак вастареш кучедалме, культурный революцийым шарен колтымо, антирелигиозный воспитаний, соцсоревнований, уда-рле паша, стахановский движений, ончыл опытым, наука ден техникын сенгымашыштым шындарыме да тулеч моло йодышлан пӧлеклалтыныт.

Районысо колхоз движений кугу нелылык жапыште эртен.

сомылжым эреак шуктен. Мутлан, 1931 ий 15 январьыште лекше газетыште районысо чыла колхозниклан Совет-влакын кантонный съездыштын Ужмашыжым савыктыме. Варажым районышто ойырте малтше-влак Швалев, Костромин, Тайгильдин, Милютин «Колхоз йўк» газет гоч вольыкым ашныме, культурный кушкыл-влакым ончен куштымо, нунын черышт вастареш кучедалме, мландым да техникым пайдалын кучылтмо, ял озанлык культурым верандыме, кочкыш продуктым да вольыкылан кургым ямдылыме да нуным аралыме, тулеч моло йодышыма т умылтареныт. Чыла тидыке колхоз движенийым виягдымаш сенгымашке шуаш полшен.

Газетын кажне гаяк номерыштыже шкет озанлык-влакын колхозыш пуремышт нерген раш умылаш лийше уверым пузныт. Вет коллективизацийыште сенгымаш кугыжан власть ийласе почеш кодош ял-влакым узмден самдымым умылымо дене шуко шотышто кылдалтын. Газетыште колхозласе погынымашла гыч первый репортаж, отчет-влак лекташ тӱнгалыныт. Мутлан, 1931 ий 18 январьысе газетыште ойлалтын: «Тыгай погынымаш «Патыр» ял озанлык артельыште лийын. Районысо первый колхоз начарак огыл сенгымашке шуэш. Тыште кажне гектар гыч 145 пуд чапле урлык шӱлымш налыныт. Колхозын доходшо ешаралт толеш. Пашаен-влак уларак илаш тӱнгалыныт».

Газетын страницылаштыже колхоз пашаште шумо сенгымаш нерген увер койын чӱчыкыдынак лектын. Тыгай сенгымашыже районысо коллективный озанлык-влакын социально-экономический положенийыштым пӧлынак васталта. А тидыже озанлыкым вӱдымб у йӧнын сайрак улмыжым кресаньык-

тым ончыктен. Но тиде кундем-маштат тышкыже виян классовый кучедалме, шуко калыкым йомдарыме дене гына шуыныт. 1931 ий 17 мартыште лекше «Колхоз йўк» газет увертарен: «1929 ий шошым, мландын да погым обществын поялыкышкыже савыраш тӱнгалме жӱпыште, у власть вастареш шогышо-влак калыкым ажгындарен кертыныт да колхоз движений вастареш бунтым тарва-ныт. Нуно клубым, сельсовет зданийым, лудмо пӧртым, школ мастерскойым йӱлалтеныт.

Ты ийысе октябрьыштак сознательный огыл нине ег (нуным ме кызыт тыге лӱмдена) шурно каван-влакым йӱлалтеныт. Кызыт колхоз вастареш у ударым ямдылат».

Адактым класс тушман-влакат лийыныт. Нуна т уым шындарыме пашаште кугу энгекым ыштылыныт. Нунын вастареш калык суд виян кучедалын. Тунам районын прокуроржо М. Соловьев у илышын тушманже-влаклан мерым ыштыме нерген газет гоч чӱчыкыдын увертарен. Но сталинский культ ийлаште шкежат калыкын «тушманышкыже» савырнен. Тудо тунам районысо газетын ик эн активный селькоржо лийын. Ик номерыште М. Соловьев возен: «Лебедевка, Туранча, Алексеевка ялла гыч кулак-влак (умбакыже фамилий-влакым ончыктымо) Совет властын куштымыжым шуктымо шотышто чыла семьянат вастареш шогеныт да калык суд ончыко мут кучаш шогалыныт».

Колхоз-влакым умбакыже пенгыдемдыме, культурный революцийым шуктымо шотышто партийный ден совет орган-влакын эртарыме мероприятияштыт нерген газет эреак увертарен. Тиде жапыште колхозлаште пашам бригада йӧн почеш виктарен колтымын пайдале улмыж не-

Ударник колхозник-влакын Москвасе Кокымшо съездышт злысе да мемнан районысо илышыште кугу событийлан шотлалтын. Тушто мемнан район гыч представитель, «Ушнымаш» (Шенге села) колхоз (кызыт Ленин лӱмеш колхозыш пура) бригадир И. Т. Трофимов лийын.

1935 ий 29 мартысе газетыш Нижегородский край (тунам мемнан район тушко пурен) гыч мийыше делегат-влакын снимкыштым пуртымо. Варажым газет тиде съезд деч вара Трудовой Йошкар Знамя орденын кавалерже лийше И. Трофимовын ойлымыжым савыктен. Тушто тудо Москва да съездын пашаж нерген шарнымашыж дене палдарен.

Тиде заметкыштем мый газетын сар деч ончыко 30-шо ийлам авалтыше летописьше гыч икмыняр ужашым веле ончыктышым. Но ме газетын 40-ше, 50-ше, 60-шо, 70-шо, 80-шо ийласе летопись-влакым авалтыше нарынчалга пытыше страницылажымат петырен она керт. Нуным лостыклен лекмеке, ме кызыт марте обществына кузе виягдымым да кунам келшыдыме ийла лиймым раш ужын кертына.

Элысе да районысо чыла кӱлешан событийлан вашешташ, эреак калык коклаште лияш — теве мо верч тыршен кеч-кунамат мемнан районысо газет да эреак у илышым чонгымо, калыкын илышжым улагдыме верч кучедалме ончыл радамыште лийын.

Тыге лийын да эреак тыге кодаш, вет газетна калыкын йӧратыме органжылан да трибуныжлан шотлалтеш, обществыште социальный чынлыкым да шемер-влакын ўшаныштым ончыкыжат аралаш, перестройка жапыште нунылан эреак полшен шогаш тӱнгалеш.

Г. БЕКЕШЕВ.
Снимкыште М. Т. Коряков. Тудо 50-ше да 60-шо ийлаште ик эн активный селькор лийын. 1967 ийысе фото.